

Elintarvikekauppa elintarvikesektorin osana

Marja Knuuttila

Elintarvikekaupan tuotosta ei tiedetä, sillä elintarvikekauppa ei ole toimialana kansantalouden tilinpidon toimialaluokituksessa. Artikkelissa johdetaan elintarvikekaupan tuotos Tilastokeskuksen tilastolähteistä. Tuotos sisältää alan arvonlisäyksen (BKT-osuus) lisäksi välituotteet. Oletettaessa elintarvikekaupassa tuotoksen osuus liikevaihdosta samansuuruiseksi kuin päivittäistavara-kaupassa keskimäärin, elintarvikkeiden vähittäiskaupan tuotokseksi saatiin 3,4 miljardia euroa vuonna 2012. Kun kaupan tuotososuus elintarvikkeissa oletettiin samaksi kuin elintarvikkeita välittävillä tukkukaupan toimialoilla keskimäärin, elintarvikkeiden tukkukaupan tuotokseksi saatiin 2 miljardia euroa. Elintarvikekaupan 5,2 miljardia euroa mukaan lukien elintarvikesektorin tuotos 29,4 miljardia euroa oli 7,6 prosenttia kaikkien toimialojen tuotoksesta ylittäen metsäsektorin tai kemianalan. Kaupan tuotoksen selvittäminen tilastoista ei ole yksinkertaista ja muista päivittäistavaroista johtuen tulos pikemmin aliarvioi kuin yliarvioi elintarvikekaupan. Arvonlisäys tuotoksen ohella antaisi yksityiskohtaisempaa tietoa työvaltaisesta elintarvikekaupasta verrattuna pääoma- ja raaka-ainevaltaisiin muihin aloihin.

Elintarvikekaupan tuotannon arvoa eli tuotosta ei tiedetä. Tämä johtuu siitä, ettei elintarvikekauppa ole oma toimialansa kansantalouden tilinpidon toimialaluokituksessa. Toimialat kokoavat yhteen samankaltaisten tuotantoyksiköiden tuotannot. Kansantalouden tilinpidossa vähittäiskaupan eri alojen ja tukkukaupan eri alojen tuotannot esitetään yhteismääräisinä. Tämä tarkoittaa sitä, että toimialatiedon puuttuessa elintarvikekaupan tuotos on arvioitava turvautumalla muihin tilasto- ja tietolähteisiin.

Tässä artikkelissa johdetaan elintarvikekaupan tuotos¹. Tuotos sisältää korvauksen sekä välituotteille että tuotannon tekijöille. Se on siten laajempi kuin arvonlisäys (toimialan BKT-osuus), joka sisältää korvauksen alan tuotannon tekijöille työlle ja pääomalle.

Tieto tuotoksesta mahdollistaa jakelusta vastaavan kaupan tarkastelun osana elintarvike-

¹ Tuotos = välituotteet + arvonlisäys

MML Marja Knuuttila (marja.knuuttila@luke.fi) on vanhempi tutkija Luonnonvarakeskuksessa. Kirjoitus on valmistunut osana Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen (1.1.2015 alkaen Luonnonvarakeskus), Pellervon taloustutkimuksen ja Kuluttajatutkimuskeskuksen Suomen ruokamarkkinoiden toimivuutta ja elintarvikkeiden hinnanmuodostusta käsittelevää tutkimushanketta. Hanketta on rahoittanut maa- ja metsätalousministeriön Maatilatalouden kehittämisrahasto. Haluan kiittää Olli Savelaa ja Marjukka Montoa Tilastokeskuksesta, Eero Vatasta, Csaba Jansikia sekä anonyymia lausunnonantajaa hyödyllisistä kommentteista.

sektoria.² Välituotteiden mukanaolon ansiosta tuotos auttaa kaupan kulurakenteen yksityiskohtaisempaa tarkastelua jatkotutkimuksissa.

Kauppaan on sisällytettävä sekä vähittäiskauppa että tukkukauppa. Tukkukaupan vuoksi saatu tuotos on laajempi kuin mitä kuluttaja kohtaa ruokakaupassa. Tämä siitä syystä että tukkuliikkeet välittävät elintarvikkeita myös muille kuin vähittäiskaupalle.

Kaupan tuotanto poikkeaa muista aloista, sillä kaupalle ominaista on, ettei tuotteen ominaisuus muutu. Tavaranhankinnan lisäksi kauppa hoitaa myös kuljetusta. Tavarantoimitajalta kuluttajalle tapahtuvan välitystehtävän hahmottamista kaupan tuotannoksi hankaloittaa se, että kaupasta esitettävät luvut ovat myynti- ja liikevaihtolukuja. Näiden lukujen käyttöä puoltaa se, että ne ovat saatavilla. Haittana on, että myynti- ja liikevaihtoluvut sisältävät välitettävät tavarat. Kun tuotanto tilastoidaan aloittain, kauppaan ei voi lukea välitettäviä tavaroita, sillä ne ovat mukana jo valmistusalan tuotannossa. Mikäli välitettävät tavarat luettaisiin kaupan tuotantoon, ne tulisivat mukaan luetuiksi toistamiseen valmistusalan lisäksi.

Tuotannon arvo voidaan kuvata monilla eri käsitteillä. Talouden kokonaistuotannon summaavassa kansantalouden tilinpidossa käytetään tuotosta kun tuotanto sisältää arvonlisäyksen ohella muilta aloilta hankitut välituotteet. Kansantalouden tilinpidossa tuotosta käytetään myös kaupan kohdalla mutta yleiskielessä kaupan yhteydessä puhutaan yleisesti marginaalis-

ta ja katteesta. Hankinta- ja myyntihinnan erotuksen kertova marginaali kuvaakin hyvin kaupan tuotannon muodostumisen. Katteet ovat tilinpäätösanalyysin ja tuloslaskennan termejä.

Tässä artikkelissa pitäydytään kansantalouden tilinpidon käsitteessä ja kaupan tuotantoa kutsutaan tuotokseksi. Marginaalia ovat käyttäneet esimerkiksi Kuosmanen ym. 2009, Kotilainen ym. 2010 ja Arovuori ym. 2011.

Elintarvikekaupan tuotoksen selvittämiseen käytetään Tilastokeskuksen tilastoaineistoa. Keskittymällä Tilastokeskuksen aineistoon haetaan yhdenmukaisuutta, sillä Tilastokeskuksen eri tilastojen laidinnassa on hyödynnetty samoja aineistolähteitä. Keskeisimmät lähteet ovat kaupan tilinpäätösaineisto ja kaupan määrävuosiselvitykset. Tilinpäätösaineisto mahdollistaa tarkastelun seitsemän vuoden ajanjaksolta, vuosilta 2006–2012. Tilastojen julkaisuajakatauluista johtuen myöhempien vuosien tarkastelu ei artikkelissa ole mahdollista.

Jaksossa 1 käsitellään vähittäiskaupaa. Elintarvikkeiden vähittäiskaupaa tarkastellaan päivittäistavarakaupan käsitettä hyödyntäen. Aluksi selvitetään tilinpäätösaineiston päivittäistavarakaupan toimialan soveltuminen elintarvikekaupan kuvaamiseen. Päivittäistavarakaupan liikevaihdosta johdetaan päivittäistavarakaupan tuotos.³

Jaksossa 2 keskitytään tukkukauppaan. Toimialaloista tukkukauppa kokoa yhteensä yritykset, joiden tehtävä on välittää tavaroita muille kuin kotitalouksille esimerkiksi teollisuuteen, vientiin, muille tukkuliikkeille, suur-

² *Elintarvikekauppa luetaan artikkelissa osaksi elintarvikesektoria. Tämä on totuttu käytäntö sillä alkutuotannon maatalous ja jalostuksen elintarviketeollisuus yhdessä ruokatarvikkeiden jakelusta vastaavan kaupan kanssa muodostavat toiminnallisen ketjukokonaisuuden.*

³ *Kansantalouden tilinpidossa tuotoksen laskennassa otetaan liikevaihdon lisäksi huomioon varastojen muutos sekä liiketoiminnan muut tuotot (väbennetään fuusiovoitot ja käyttöomaisuuden myynneistä saadut voitot).*

daan esittää kysymys, pitääkö tupakka ja alkoholi lukea osaksi elintarvikekauppaa. Määritelmällisesti tupakka ja alkoholi on perusteltua lukea osaksi elintarvikesektoria, sillä niiden raaka-aineita tuotetaan maatalouden alalla. Osa tupakan ja alkoholin hankaluutta on se, että niiden vähittäishinnasta iso osa on valmisteveroja.

Tässä artikkelissa ensisijainen tavoite on selvittää elintarvikkeiden ja juomien kauppa, joten alkoholi kokonaisuudessaan sisällytetään euromääräisiin lukuihin. Tupakka jätetään euromääräisten elintarvike- ja juomalukujen ulkopuolelle.

Tilinpäätösaineiston päivittäistavarakaupan alan voidaan katsoa edustavan elintarvikekauppaa siinä mielessä hyvin, että määritelmällisesti mukana ovat myymälät, joissa elintarvikkeiden, juomien ja tupakan osuus kokonaisuunnistista on vähintään puolet. Päivittäistavaramiela on kuitenkin laajempi kuin arkikielen ruokamarketit, sillä määritelmällisesti mukana ovat erikoismyymälät, kuten halli- ja konditoriamyynti, joskin niiden osuus on pieni. Päivittäistavarakauppatoimialan ongelma elintarvikkeiden vähittäiskaupan kuvaajana ei niinkään ole ulkopuolelle jäävä elintarvikemyynti, vaan siihen sisältyvä muu kuin elintarvikemyynti.

Päivittäistavarakaupan liikevaihto

Tilinpäätösaineistosta saadaan päivittäistavarakaupan tiedot liikevaihtoineen ja kuluerineen. Tuloslaskentaan perustuva aineisto kuitenkin summaa yritysten lukuisat eri kustannukset muutamaan kuluerään. Yksityiskohtaisemman kulutiedon saamiseksi Tilastokeskus täydentää tilinpäätösaineistoa yrityksille lähetettävällä erillisellä kyselyllä.

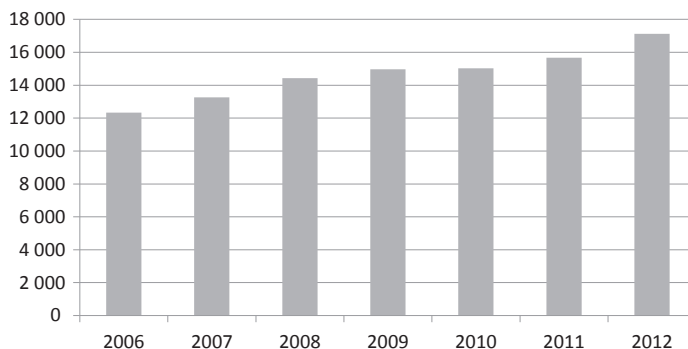
Tieto kauppatavarahankinnoista on hyödyllinen, sillä se mahdollistaa myyntiin aiottujen tavaroiden erottamisen kaupan muista hankinnoista. Kun myyntiin hankittujen tavaroiden osuus erotetaan, jäljelle jää kaupan kulujen katteeksi jäävä osuus liikevaihdosta. Tämä kaupan kulujen katteeksi jäävä osuus liikevaihdosta muodostaa kaupan tuotoksen, jolla katetaan sekä välituotehankinnat (sähkö, toimisto-, mainos- ja siivouspalvelut, kassakuitit jne.) että kaupan tuotannon tekijäkorvaukset (palkat, pääomakulut ja voitto).

Päivittäistavarakaupan liikevaihtotieto on arvonlisäveroton, mutta muut tuoteverot ovat luvuissa mukana. Liikevaihtolukuun sisältyvistä tuoteveroista merkittävimpiä ovat alkoholin ja tupakan valmisteverot. Liikevaihtoon sisältyvät myös sellaiset erät kuin Euroopan unionin ulkopuolelta tuotavista elintarvikkeista kannettavat tulli- ja tuontimaksut.

Valmisteverojen osuutta päivittäistavarakaupassa ei tässä artikkelissa tarkemmin selvitetty, sillä tuoteverot ovat mukana kauppatavaroissa, eivätkä vaikuta euromääräiseen kaupan tuotokseen. Tuoteveroilla on kuitenkin merkitystä laskettaessa kaupan tuotoksen suhteellista osuutta liikevaihdosta. Tuoteverottomasta liikevaihdosta laskien kaupan tuotososuus olisi suurempi.

Vuonna 2012 päivittäistavarakaupan liikevaihto oli runsaat 17 miljardia euroa (kuvio 1, taulukko 1). Päivittäistavarakaupan liikevaihto on tarkastelujaksolla kasvanut nimellisesti joka vuosi, joskin vuonna 2010 kasvu oli hyvin vähäistä, alle puoli prosenttia. Vuoden 2010 kasvunotkahdus oli seurausta kaupan tuotoksen supistumisesta ja välitettävien kauppatavaroiden kasvun hidastumisesta. Kaikkiaan päivittäistavarakauppa kasvoi seitsemän vuoden tarkastelujaksolla noin viisi miljardia euroa eli

Kuvio 1. Päivittäistavarakaupan liikevaihto vuosina 2006–2012, milj. euroa käyvin hinnoin

Päivittäistavarakauppa TOL4711, 472, pl. 4725, 4726.

Lähde: Tilastokeskus (2014a).

Taulukko 1. Päivittäistavarakaupan yritysten lukumäärä (lkm), liikevaihto ja liikevaihdon jakauma kauppatavaroihin ja kaupan tuotokseen sekä liikevaihdon, kauppatavaroiden ja kaupan tuotoksen vuosimuutokset, 2006–2012

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2006–2012 muutos-%
Yritysten lukumäärä	3 960	3 963	3 866	3 754	3 628	3 514	3 368	-14,9
Liikevaihto, milj. €	12 335	13 258	14 431	14 959	15 030	15 671	17 122	38,8
Kauppatavarat	9 268	9 935	10 427	10 898	10 989	11 499	12 525	35,1
Kaupan tuotos	3 067	3 323	4 004	4 061	4 041	4 173	4 597	49,9
Liikevaihto, %	100	100	100	100	100	100	100	
Kauppatavarat	75,1	74,9	72,3	72,9	73,1	73,4	73,1	
Kaupan tuotos	24,9	25,1	27,7	27,1	26,9	26,6	26,9	
Liikevaihdon vuosimuutos, %		7,5	8,8	3,7	0,5	4,3	9,3	5,6
Kauppatavarat		7,2	5,0	4,5	0,8	4,6	8,9	5,1
Kaupan tuotos		8,4	20,5	1,4	-0,5	3,2	10,2	7,0

Päivittäistavarakauppa TOL4711, 472 pl. 4725, 4726

Lähde: Tilastokeskus (2014a)

vajaat 39 prosenttia (5,6 %/v). Suurimmat liikevaihdon kasvut olivat vuosina 2008 ja 2012. Molempina vuosina kaupan tuotos selittää kauppatavaroita suuremman osan kasvusta.

Koska liikevaihto on esitetty käyvin hinnoin, niin se sisältää sekä hintojen että määrän kasvun. Tarkemmin ottaen se sisältää välitettävien kauppatavaroiden määrän ja hinnan nousut sekä kaupan kustannusten nousun. Kaupan kustannusten nousu sisältää sekin määrän ja hinnan osatekijät, jotka vaikuttavat eri vuosina eri painoin liikevaihtokasvuun. Tarkastelujaksolla tapahtuneet arvonlisäverokannan muutokset sen sijaan eliminoituvat, koska liikevaihtoluvut eivät sisällä veroja.⁵ Edellä mainitut kauppatavaroihin sisältyvät valmisteverojen muutokset sen sijaan näkyvät liikevaihdossa.

Päivittäistavarakaupan tuotos

Päivittäistavarakaupan tuotos vuonna 2012 oli runsaat 4,5 miljardia euroa (taulukko 1, kuvio 2).⁶ Päivittäistavarakaupan tuotos kasvoi tarkastelujakson jokaisena vuonna lukuun ottamatta vuotta 2010, jolloin tuotos supistui puolella prosentilla.

Vuodesta 2006 vuoteen 2012 päivittäistavarakaupan tuotos kasvoi lähes 50 prosenttia.

⁵ Arvonlisäveron muutokset voivat kuitenkin vaikuttaa liikevaihtoon välillisesti kun kuluttajat reagoivat kohtamiinsa verollisiin hintoihin. Pitkään voimassa ollut elintarvikkeiden 17 prosentin arvonlisäverokanta aleni 12 prosenttiin syksyllä 2009 ja nousi 13 prosenttiin vuoden 2010 puolivälissä. Vuoden 2013 alussa arvonlisäverokanta nousi 14 prosenttiin. Vuoden 2009 viiden prosenttiyksikön arvonlisäverokannan lasku ei ainakaan karkeasti arvioiden lisännyt elintarvikemyyntiä sillä vuosien 2009 ja 2010 liikevaihdot kasvoivat muita tarkastelujakson vuosia vähemmän.

⁶ Liikevaihto - kauppatavarat = tuotos (17 122 - 12 525 = 4 597 milj. €)

Vuosikasvu on keskimäärin 7 prosenttia, mutta vaihtelut vuosien välillä olivat suuria. Vuoden 2010 laskun lisäksi huomio kiinnittyy vuoteen 2008, jolloin kasvu oli huomattavan suuri, yli 20 prosenttia. Tämä vuoden 2008 kasvu on todettavissa myös Tilastokeskuksen tuottamassa päivittäistavarakaupan myyntikatteessa.⁷ Epäyhtenäisestä kehityksestä huolimatta tuotos selittää myyntiin hankittuja kauppatavaroita suuremman osan tarkastelujakson liikevaihtokasvusta.

Tuotoksen osuus päivittäistavarakaupan liikevaihdosta vuonna 2012 oli 27 prosenttia. Vaikka tuotoksen osuus liikevaihdosta on vuoden 2008 harppauksen jälkeen ollut hienoisessa laskusuunnassa, niin vuonna 2012 se on edelleen selvästi yli tarkastelujakson alun 25 prosentin. Aineisto osoittaa kaupan osuuden liikevaihdosta kasvaneen nimenomaan vuonna 2008. Vuoden 2012 kasvua silotti se, että myös kauppatavarahankinnat kasvoivat.

Päivittäistavarakaupan kauppatavarahankinnat

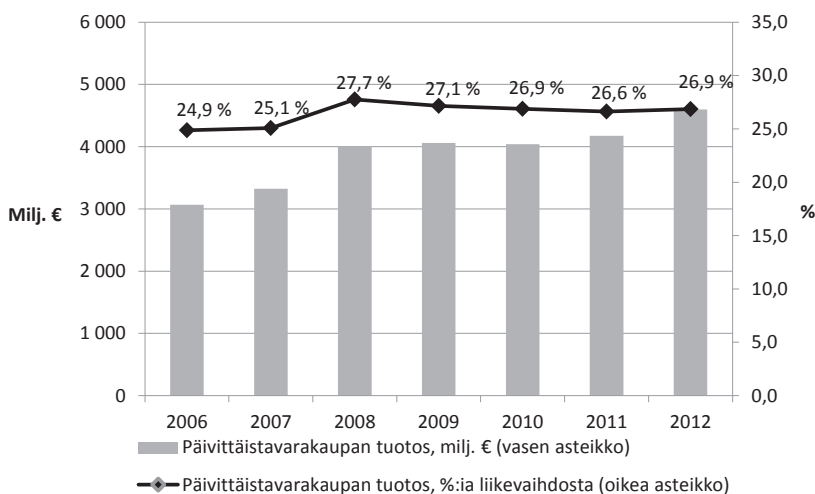
Päivittäistavarakaupan kauppatavarahankinnat vuonna 2012 olivat 12,5 miljardia euroa (taulukko 1). Kauppatavarahankinnat ovat kasvaneet kaikkina vuosina, joskin vuonna 2010 kasvua oli vain alle prosentti. Vuodesta 2006 vuoteen 2012 kasvu oli kaikkiaan 35 % (5,1 %/v). Tämä on selvästi alle kaupan tuotoksen 7 prosentin vuosikasvun.

Valmisteverot ja niiden muutokset näkyvät nimenomaan kauppatavarahankinnoissa.⁸ Al-

⁷ Tilinpäätösanalyysissä käytetään kaupan katteen käsitettä (tuotos on laskennallisesti lähellä myyntikatetta).

⁸ Tupakan valmisteveron tuotto kokonaisuudessaan oli 753 milj. € vuonna 2012, ja esimerkiksi oluen 580 milj. € (Valtiovarainministeriö 2011).

Kuvio 2. Päivittäistavarakaupan tuotos (milj. euroa käyvin hinnoin) ja osuus liikevaihdosta, 2006–2012

Päivittäistavarakauppa TOL4711, 472 pl. 4725, 4726

Lähde: Tilastokeskus (2014a)

koholiuomaveron nousi vuosina 2008, 2009 ja 2012. Makeisille ja jäätelölle valmistevero tuli voimaan vuoden 2011 alusta ja samalla virvoitusjuomien veroa korotettiin. Tupakkaveron korotettu vuosien 2009, 2010 ja 2012 alusta. Tupakkaveron korotukset tarkastelujaksolle jaettuna ovat keskimäärin 20 miljoonaa euroa vuodessa, oluen valmisteveron keskimäärin 30 miljoonaa ja virvoitusjuomien, makeisten ja jäätelön valmistevero samoin vajaa 30 miljoonaa euroa vuodessa. Valmisteverojen korotukset kauppatavaroiden hintoihin vietyinä selittävät kauppatavarahankintojen keskimääräisestä 500 miljoonan euron vuosinoususta osan (yli 10 prosenttia). Tämä tarkoittaa sitä, että tuoteverottomina lukuina tarkastellen kauppatavarahankintojen kasvu olisi ollut keskimääräistä

noin 5,1 prosentin vuosikasvua pienempi ja kaupan tuotos selittäisi osoitettua suuremman osuuden liikevaihdon kasvusta.

Kasvu kauppatavarahankinnoissa on seurausta päivittäistavaroiden tukkuhintojen noususta tai myyntimäärien lisäyksestä valmisteverojen ohella. Tarkastelujaksolle osuu vuosituhannen lopun suuret maailmanmarkkinahintojen vaihtelut. Maailmanmarkkinahintojen muutokset näkyvät nimenomaan kauppatavaroissa. Tässä artikkelissa ei perehdytä tarkemmin kauppatavaroiden muutosten analysointiin, sillä pääpaino on kaupan tuotoksessa. Vuosituhannen lopun leimalliset hintavaihtelut eivät kuitenkaan selitä kaupan tuotoksen vuosivaihteluita.

2. Elintarvikkeita välittävä tukkukauppa vuosina 2006–2012

Elintarvikkeita välittävät tukkukaupan alat

Vähittäiskaupan lisäksi tukkukauppa osallistuu kaupan tuotantoon. Päivittäistavarakauppiat tosin puhuvat nykyisin enemmän hankinnasta ja logistiikasta kuin tukkukaupasta. Tämä on seurausta päivittäistavarakaupan muuttuneesta luonteesta. Perinteisestä tukkutoiminnasta, jossa omille aloilleen erikoistuneet tukkuliikkeet palvelevat monia asiakastahoja, on siirrytty kauppaketjujen omaan tavarahankintaan ja logistiikkaan. Uudessa toimintamallissa päivittäistavarakaupan omat hankinta- ja logistiikkayhtiöt hoitavat keskitetysti oman ketjunsä tavarahankintaa, kuljetusta ja varastointia.

Toimialaluokituksessa kaupanalan yritykset luokitellaan edelleen perinteiseen tapaan tukku- ja vähittäiskauppaan. Elintarvikkeita välittävä tukkukauppa lukeutuu pääsääntöisesti kahdelle toimialalle. Nämä ovat elintarvikkeiden, juomien ja tupakan tukkukauppa (TOL 463) sekä muu tukkukauppa (TOL469, erityisesti TOL469_01 yleistukkukauppa).

Tilastokeskuksen julkaisusääntöjen takia emme tiedä, miten yksittäiset yritykset sijoittuvat toimialoille. Toimialakuvauksen mukaan keskustukkuliikkeiden yleistukkukauppa on muuta tukkukauppaa (TOL469). Tätä tukee se tilastohavainto, että toimialan yritykset keskimäärin ovat selvästi suurempia kuin elintarvikkeisiin erikoistuneen tukkukaupan toimialalla. Päätelmiä tukkukaupan yritysten sijoittumisesta voidaan tehdä myös sen perusteella, minkä yritykset itse ilmoittavat päätoimialakseen. Kahden suurimman päivittäistavaraketjun yrityksistä Ruokakesko ja Inex Partners ilmoitta-

vat päätoimialakseen juuri yleistukkukaupan. Esimerkiksi Tuko Logistics, Heinon Tukku, Meira Nova ja Kespro puolestaan ilmoittavat toimialakseen elintarvikkeisiin erikoistuneen tukkukaupan. Nämä palvelevat suurkeittiö- ja ravitsemusala.

Elintarvikkeisiin erikoistuneen tukkukaupan (TOL463) yrityksistä vain osa toimittaa tavaroita päivittäistavarakauppoihin osan keskittyessä esimerkiksi ravintoloihin, vientiin ja teollisuuteen. Elintarvikkeisiin erikoistuneita tukkuja ovat myös juomia maahan tuovat liikkeet. Määritelmällisesti elintarvikkeisiin erikoistuneita tukkuja ovat myös ne maidon hankintaosuuskunnat, jotka eivät jalosta maitoa, vaan ainoastaan välittävät sitä eteenpäin.

Elintarvikkeita välittävän tukkukaupan liikevaihto

Liikevaihto tukkukaupassa on kasvanut päivittäistavarakaupan tapaan joka vuosi (taulukko 2, kuvio 3). Elintarvikkeisiin erikoistunut tukkukauppa on toimialana selvästi muuta tukkukauppaa pienempi. Liikevaihto vuonna 2012 oli 8 miljardia euroa eli puolet muun tukkukaupan toimialasta. Yrityksiä kuitenkin on kaksinkertainen määrä muuhun tukkukauppaan verrattuna eli yritykset ovat liikevaihdoltaan selvästi pienempiä. Elintarvikkeisiin erikoistunut tukkukauppa ei myöskään ole kasvanut yhtä nopeasti kuin muu tukkukauppa, sillä kasvua vuodesta 2006 vuoteen 2012 oli runsaat 38 prosenttia (5,6 %/v).

Muun tukkukaupan liikevaihto vuonna 2012 oli 16,5 miljardia euroa. Liikevaihdon kasvu muussa tukkukaupassa on ollut nopeaa, sillä kasvua vuodesta 2006 vuoteen 2012 oli yli 63 prosenttia (8,5 %/v). Muun tukkukaupan nopeaa kasvutahtia voi osaltaan selittää se, että

Taulukko 2 Elintarvikkeiden, juomien ja tupakan tukkukaupan sekä muun tukkukaupan yritysten lukumäärä, liikevaihto, kauppatavarahankinnat ja tuotos, vuosikasvu sekä osuudet liikevaihdosta, 2006–2012, milj. euroa käyvin binnoin

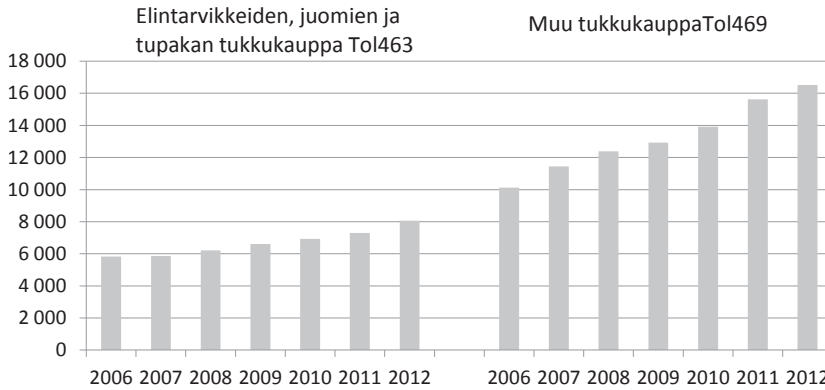
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2006–2012 muutos-%
Elintarvikkeiden, juomien ja tupakan tukkukauppa Tol463								
Yritysten lukumäärä	1 058	1 077	1 080	1 080	1 081	1 063	1 043	-1,4
Liikevaihto, milj. €:	5 832	5 857	6 205	6 607	6 933	7 303	8 066	38,3
Kauppatavarat	4 571	4 500	4 709	4 755	5 430	5 749	6 587	44,1
Kaupan tuotos	1 260	1 357	1 496	1 852	1 503	1 554	1 479	17,3
Osuus liikevaihdosta, %:	100	100	100	100	100	100	100	
Kauppatavarat	78,4	76,8	75,9	72,0	78,3	78,7	81,7	
Kaupan tuotos	21,6	23,2	24,1	28,0	21,7	21,3	18,3	
Liikevaihdon vuosimuutos, %:		0,4	5,9	6,5	4,9	5,3	10,4	5,6
Kauppatavarat		-1,6	4,6	1,0	14,2	5,9	14,6	6,3
Kaupan tuotos		7,6	10,3	23,8	-18,8	3,4	-4,9	2,7
Muu tukkukauppa Tol469								
Yritysten lukumäärä	355	401	404	427	446	463	505	42,3
Liikevaihto, milj. €:	10 119	11 449	12 387	12 925	13 920	15 626	16 512	63,2
Kauppatavarat	9 278	10 555	11 448	11 917	12 922	14 558	15 366	65,6
Kaupan tuotos	841	893	939	1 008	998	1 069	1 146	36,3
Osuus liikevaihdosta, %:	100	100	100	100	100	100	100	
Kauppatavarat	91,7	92,2	92,4	92,2	92,8	93,2	93,1	
Kaupan tuotos	8,3	7,8	7,6	7,8	7,2	6,8	6,9	
Liikevaihdon vuosimuutos, %:		13,1	8,2	4,3	7,7	12,3	5,7	8,5
Kauppatavarat		13,8	8,5	4,1	8,4	12,7	5,6	8,8
Kaupan tuotos		6,2	5,2	7,3	-1,0	7,0	7,2	5,3

Lähde: Tilastokeskus (2014a)

alan yritysten lukumäärä on kasvanut vuosi vuodelta. Vuonna 2012 muun tukkukaupan alan yrityksiä oli yli 42 prosenttia enemmän kuin vuonna 2006.

Muu tukkukauppa on liikevaihdoltaan päivitäistavarakaupan kokoluokkaa. Vain osa muun tukkukaupan liikevaihdosta on peräisin elintarvikkeista, sillä alaan lukeutuu yrityksiä,

Kuvio 3. Elintarvikkeiden, juomien ja tupakan tukkukaupan sekä muun tukkukaupan liikevaihto 2006–2012, milj. euroa käyvin hinnoin

Lähde: Tilastokeskus (2014a)

jotka välittävät elintarvikkeiden lisäksi muita käyttöesineitä päivittäistavarakauppaan. Lisäksi muuhun tukkukauppaan lukeutuu tukkualan yrityksiä, joiden tavaravalikoimiin elintarvikkeet eivät välttämättä kuulu lainkaan.

Elintarvikkeita välittävän tukkukaupan tuotos

Elintarvikkeisiin erikoistuneen tukkukaupan tuotos vuonna 2012 oli vajaat 1,5 miljardia euroa (taulukko 2).⁹ Kasvua vuodesta 2006 vuoteen 2012 oli yli 17 prosenttia eli keskimäärin vajaat 3 prosenttia vuodessa. Elintarvikkeisiin erikoistuneen tukkukaupan tuotoksen kasvu on ollut selvästi pienempää kuin muun tukkukaupan. Muun tukkukaupan tuotos vuonna 2012 oli 1,1 miljardia euroa.¹⁰ Kasvua vuodesta 2006 vuoteen 2012 oli runsaat 36 prosenttia

(5,3 %/v). Pienemmästä liikevaihdosta huolimatta elintarvikkeisiin erikoistuneen tukkukaupan tuotos on muuta tukkukauppaa suurempi.

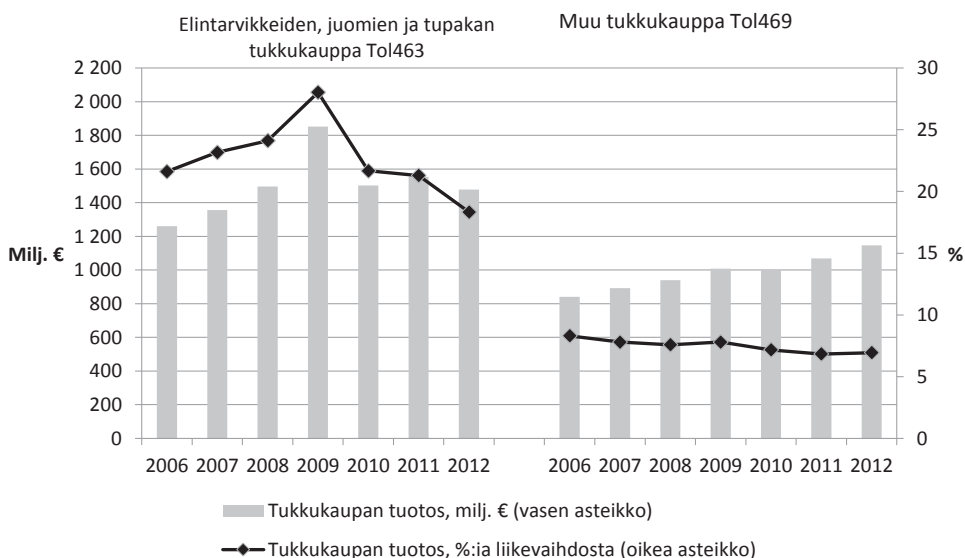
Elintarvikkeisiin erikoistuneessa tukkukaupassa tuotoksen osuus liikevaihdosta on muuta tukkukauppaa selvästi korkeampi (kuvio 4). Tätä voi selittää se, että elintarvikkeisiin erikoistuneet tukkuliikkeet ovat kooltaan pienempiä, mikä nostaa välityskustannuksen osuutta. Elintarvikkeisiin erikoistuneiden tukkuliikkeiden liikevaihto oli keskimäärin 7,7 miljoonaa euroa ja muun tukkukaupan 33 miljoonaa euroa. Elintarvikkeisiin erikoistuneiden tukkujen korkeampaa välityskustannusta voi selittää myös se, että ne ovat erikoistuneet keräämään ja käsittelemään herkemmin pilaantuvia tuotteita. Kuivatavarasta suurempi osa kulkenee päivittäistavaraketjujen omien hankintaliikkeiden kautta.

Elintarvikkeisiin erikoistuneessa tukkukaupassa tuotoksen osuus liikevaihdosta oli 18,3 prosenttia vuonna 2012. Tämä on selvästi pienempi kuin tarkastelujakson alussa, jolloin se

⁹ Liikevaihto - kauppatavarat = tuotos (8 066 - 6 587 = 1 479 milj. €).

¹⁰ Liikevaihto - kauppatavarat = tuotos (16 512 - 15 366 = 1 146 milj. €).

Kuvio 4. Elintarvikkeisiin erikoistuneen tukkukaupan ja muun tukkukaupan tuotos ja osuus liikevaihdosta, 2006–2012.

Lähde: Tilastokeskus (2014a)

oli 21,6 prosenttia. Elintarvikkeisiin erikoistuneen tukkukaupan tuotoksen tulkintaa vaikeuttaa kuitenkin kehityksen epäyhtenäisyys, ennen kaikkea vuoden 2009 poikkeavan suurelta vaikuttava tieto (kuvio 4, taulukko 2). Tuotoksen osuus liikevaihdosta kasvoi tuolloin 24 prosentista 28 prosenttiin. Vaikka kasvua olisi edellisvuosien tapaan tapahtunutkin, niin näin huomattava kasvu vaikuttaa poikkeavalta, ja selittää seuraavan vuoden suurta laskua. Poikkeavan suurelta vaikuttava kasvu ei selity ainakaan alan yritysmäärässä tapahtuneella muutoksilla, sillä yritysten määrä alalla oli molempina vuosina sama 1 080 yritystä.

Muussa tukkukaupassa tuotoksen osuus liikevaihdosta oli 6,9 prosenttia vuonna 2012. Laskevan kehityssuunnan vuoksi se on selvästi alle tarkastelujakson alun, jolloin se oli 8,3 pro-

senttia. Tämä voi olla merkki tehostuneesta tuotannosta; välitettävä tavaramäärä on kasvanut kaupan kuluja nopeammin. Toisin kuin elintarvikkeisiin erikoistuneessa tukkukaupassa, muussa tukkukaupassa tuotoksen osuus on tarkastelujaksolla ollut selväpiirteinen ja lähes tasaisen hiljalleen laskeva (kuvio 4). Tässä suhteessa kehitys muussa tukkukaupassa viime vuosina muistuttaa päivittäistavarakaupan kehitystä.

Tukkukaupassa tuotoksen osuus liikevaihdosta on päivittäistavarakauppaa selvästi pienempi. Tämä selittyy sillä, että tavaroiden säilytys ja esilläpito kuluttajaa varten vähittäiskaupassa vaatii enemmän panostusta ihmistyönä ja esimerkiksi kylmälaitteina kuin tukkukaupan hankinta, kuljetus ja varastointi.

Elintarvikkeita välittävän tukkukaupan kauppatajarahankinnat

Elintarvikkeisiin erikoistuneen tukkukaupan kauppatajarahankinnat olivat 6,5 miljardia euroa vuonna 2012 ja kasvoivat 44 prosenttia vuodesta 2006 (6,3 %/v). Muun tukkukaupan kauppatajarahankinnat olivat 15,4 miljardia euroa vuonna 2012 ja kasvoivat yli 65 prosenttia (8,8 %/v). Käypähintaisista kauppatavaraluvuista ei voida sanoa, selittykö kasvu välitettävien tavaroiden hintojen vai välitettävän tavaramäärän kasvulla.

Elintarvikkeita välittävän tukkukaupan alojen osalta voidaan todeta, että sekä elintarvikkeisiin erikoistuneen tukkukaupan että muun tukkukaupan liikevaihtokasvusta suurempi osuus selittyy kauppatavaroilla. Muussa tukkukaupassa kauppatavarat selittävät vielä erikoistunutta elintarviketukkua selvemmin liikevaihtokasvua. Tässä suhteessa tilanne on erilainen kuin vähittäisportaan päivittäistavarakaupassa, jossa kaupan tuotos selitti liikevaihtokasvusta suuremman osan.

3. Elintarvikkeiden vähittäis- ja tukkukauppa

Elintarvikkeiden vähittäiskauppa

Päivittäistavarakauppan toimialan liikevaihto sisältää elintarvikkeiden lisäksi myös muita päivittäin käytettäviä kulutustavaroita kuten pesu- ja puhdistusaineita, kosmetiikkaa ja paperituotteita. Tilastokeskuksen viiden vuoden välein tuottamassa vähittäiskaupan määrävuosiselvityksessä elintarvikkeiden ja alkoholijuomi-

en liikevaihto oli 12,8 miljardia euroa vuonna 2012 (Tilastokeskus 2014b).¹¹

Mikäli kaupan tuotososuus elintarvikkeissa ja juomissa oletetaan samansuuruisiksi kuin päivittäistavarakaupassa keskimäärin eli noin 27 prosenttia liikevaihdosta, niin elintarvikkeiden tuotokseksi saadaan 3,4 miljardia euroa ($0,269 \cdot 12\,804 = 3\,444$ milj. €) (taulukko 3). Elintarvikkeet edellyttävät myymälöissä muita päivittäistavaroita enemmän ihmistyötä, energiaa ja investointeja. Näin ollen elintarvikkeilla tuotoksen osuus voi olla tätä päivittäistavarakauppan 26,9 prosentin keskimääräistä osuutta suurempi.

Elintarvikkeiden tukkukauppa

Tilanne tukkukaupassa on samanlainen kuin päivittäistavarakaupassa eli liikevaihtoon sisältyy myös muuta kuin elintarvikkeita. Eriyisesti tämä koskee muun tukkukaupan alaa. Tämä tarkoittaa sitä, että halutessamme elintarviketukkukaupan liikevaihtokasvua, se on erikseen arvioitava elintarvikkeita välittävän tukkukaupan aloista.

Tukkukaupan määrävuosiselvityksessä elintarviketukkukaupan liikevaihto oli 12 956 miljoonaa euroa vuonna 2008 (Tilastokeskus 2010). Elintarvikkeisiin erikoistuneen tukkukaupan liikevaihdosta 87 prosenttia oli peräisin elintarvikkeista. Muussa tukkukaupassa elintarvikeosuus oli elintarvikkeisiin erikoistunutta tukkukauppaa pienempi, 61 prosenttia. Tätä selittää se, että muun tukkukaupan ala sisältää tavaravalikoimaltaan laajan erikoistumattoman

¹¹ *Elintarvikkeiden ja alkoholijuomien osuus tekee 70 prosenttia väkeillä alkoholijuomilla täydennetystä päivittäistavara- ja elintarvikekauppoimialan 18 329 miljoonan euron (Alkon liikevaihto 1 207 milj. € + 17 122 milj. €) liikevaihdosta.*

Taulukko 3. Elintarvikkeiden tukku- ja vähittäiskaupan laajuus sekä kuluttajien vähittäismyymälöissä kohtaama elintarvikekaupan tuotos*, 2012, milj. euroa

	Elintarvikekaupan liikevaihto	Elintarvikekaupan tuotos	Kuluttajan vähittäismyymälöissä kohtaama elintarvikekaupan tuotos*
Vähittäiskauppa	12 804	3 444	3 444
Tukkukauppa	17 090	1 986	646*
Elintarvikekauppa yhteensä	29 894	5 430	4 090

*Tukkukaupasta vain elintarvikkeita ja juomia vähittäiskauppaan välittävä osuus (ei sis. ravitsemuspalvelujen, viennin, teollisuuden yms. elintarvikekukkukauppaa)

Lähde: Tilastokeskus

tukkukaupan, johon myös keskustukkuliikkeiden yleistukkukauppa luetaan. Uudempaa tietoa elintarvikekukkukaupan liikevaihdosta saadaan vuonna 2015, jolloin julkaistaan seuraava määrävuosiselvitys vuodelta 2013.

Elintarvikkeisiin erikoistuneessa tukkukaupassa elintarvikeosuus on todennäköisesti pysynyt suurena vuoden 2008 jälkeenkin. Sen sijaan muussa tukkukaupassa on vaikeampi sanoa, onko elintarvikeosuus säilynyt, kasvanut tai kenties pienentynyt. Molemmilla aloilla liikevaihto on kasvanut. Erikoistuneen tukkukaupan 87 prosentin ja muun tukkukaupan 61 prosentin elintarvikeosuuksilla elintarvikekukkukaupan liikevaihdoksi saadaan 17 miljardia euroa vuonna 2012 ($0,87 * 8\,066 + 0,61 * 16\,512 = 17\,090$ milj. €, taulukko 2).

Mikäli kaupan tuotososuus elintarvikkeissa oletetaan samaksi kuin elintarvikkeita välittävillä tukkukaupan toimialoilla keskimäärin, niin elintarvikekukkukaupan tuotokseksi saadaan yhteensä vajaat 2 miljardia euroa vuonna 2012 ($0,87 * 1\,479 + 0,61 * 1\,146 = 1\,986$ milj. €, taulukko 2). Tukkukauppaan pätee sama kuin vähittäiskauppaan eli kaupan osuus voi elintarvikkeiden kylmäkuljetusten ja -varas-

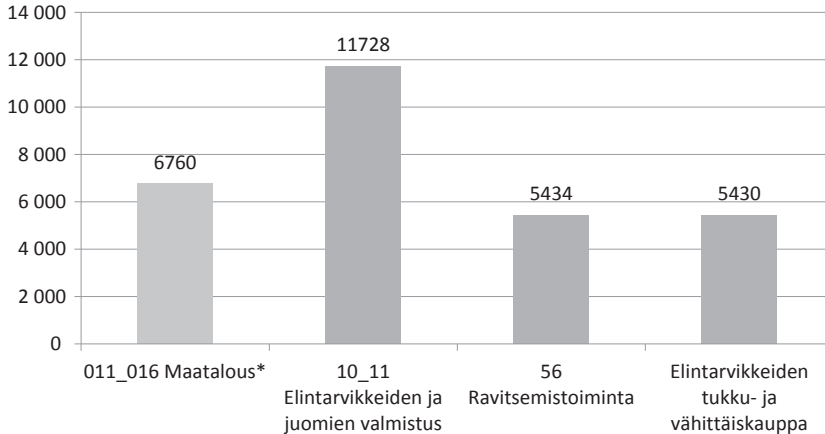
toinnin erityisvaatimusten takia olla sovellettua tukkukaupan keskimääräistä osuutta suurempikin.

4. Tulosten hyödyntäminen

Artikkelin ensisijaiseksi tavoitteeksi asetettiin elintarvikekaupan tuotoksen määrittäminen. Laskemalla yhteen saadut elintarvikkeiden vähittäiskaupan tuotos 3,4 miljardia euroa ja elintarvikkeiden tukkukaupan tuotos 2 miljardia elintarvikkeiden tukku- ja vähittäiskaupan tuotokseksi saadaan 5,4 miljardia euroa vuonna 2012 (taulukko 3). Tämä on 1,4 prosenttia kansantalouden kokonaistuotoksesta. Koko vähittäiskaupasta (autot pois lukien) elintarvikkeiden osuus on 29,9 prosenttia. Koko tukkukaupasta (autot pois lukien) elintarvikkeiden osuus on 13 prosenttia (Tilastokeskus 2014c).

Kun elintarvikekaupan tuotos tiedetään maatalouden, elintarvikekateollisuuden ja ravitsemuspalveluiden lisäksi, voidaan koko elintarvikesektorin tuotos laskea. Elintarvikesektorin tuotos vuonna 2012 oli yhteensä 29,4 miljardia

Kuvio 5. Maatalouden, elintarviketeollisuuden, ravitsemistoiminnan sekä elintarvikkeiden tukku- ja vähittäiskaupan tuotos, 2012, milj. euroa

Maatalous TOL011_016 (*ml. maatalouden tuet), elintarviketeollisuus TOL10_12, ravitsemistoiminta TOL56), elintarvikkeiden tukku- ja vähittäiskaupan tuotos johdettu artikkelissa.

Lähde: Tilastokeskus (2014c)

euroa (kuvio 5).¹² Tämä on 7,6 prosenttia kansantalouden 386,1 miljardin euron kokonaistuotoksesta. Elintarvikekaupan tuotos 5,4 miljardia euroa osoittautui täsmälleen samansuuriseksi kuin ravitsemispalveluiden tuotos. Elintarvikekauppa mukaan luettuna elintarvikesektori on muun muassa metsäsektoria tai kemianalaa suurempi.

Tuotos on yksi tapa tarkastella tuotantoa. Tuotos on bruttomääräistä, jolloin tuotos sisältää muilta aloilta hankitut välituotteet. Maatalous ostaa rehuja elintarviketeollisuudelta, elintarviketeollisuus jalostaa maatalouden tuotta-

mia raaka-aineita ja ravitsemistoiminta käyttää maataloustuotteita joko sellaisenaan tai elintarvikejalosteina. Kun elintarvikesektorin sisäiset välituotekäytöt poistetaan, niin elintarvikesektorin tuotos on noin 4 miljardia euroa pienempi, 25,4 miljardia euroa. Kun tuotoksista poistetaan myös muut välituotteet, saadaan toimialojen arvonlisäys. Tähän palataan artikkelin lopussa, jatkotutkimustarpeissa.

Seuraavaksi esitetään arvio kuluttajan vähittäiskaupassa kohtaamasta elintarvikekaupan tuotoksesta. Tarkastelu kohdistuu tukkukauppaan, sillä elintarvikkeiden vähittäiskaupan tuotos 3,4 miljardia euroa on kokonaisuudessaan kuluttajien vähittäiskaupassa kohtaamaa. Sovellettaessa muun tukkukaupan tuotososuutta (6,9 prosenttia liikevaihdosta) elintarvikkeita vähittäiskaupalle välittävään tukku-

¹² Maatalouden tuotokseen on luettu mukaan maatalouden tuet (ilman tukia maatalouden tuotos ei olisi toteutunut, ja ex post-tarkastelussa osa bankituista välituotteista tai tuotannon tekijätuloista jäisi ilman korvausta).

kauppaan¹³, tukkukaupan tuotoksesta noin vajaat 650 miljoonaa euroa kohdistuu kuluttajan vähittäiskaupassa kohtaamaan elintarvike- ja juomakauppaan.

Näin tukku- ja vähittäiskaupan kulut sisältävä tuotos on yhteensä noin 4 miljardia euroa vähittäismyymälöissä (646 + 3 444 = 4 090 milj. €, taulukko 4.1). Tämä on 32 prosenttia elintarvikkeiden ja juomien vähittäiskaupan 12,9 miljardin euron liikevaihdosta. Koska kuluttajan kohtaamat menot sisältävät arvonlisäveron (1 894 milj. €¹⁴), niin arvonlisäverollisista 14 698 miljoonaa euron elintarvike- ja juomamenoista kaupan tuotoksen osuus on noin 27,8 prosenttia.

Muusta tukkukaupasta johdettu tukkukaupan osuus vähittäismyynnissä aliarvioi elintarviketukkukaupan osuuden. Toimialatietoa yksityiskohtaisemmalla tarkastelulla keskusliikkeiden tuotososuuden voidaan osoittaa olevan muuta tukkukauppaa korkeamman. Vähittäismyyntiin elintarvikkeita toimitetaan lisäksi muidenkin tukkuliikkeiden kuin keskusliikkeiden yleistukkujen toimesta. Koska tukkukaupan paino on joka tapauksessa vähittäiskauppaa selvästi pienempi, niin kaupan 27,8 prosentin koko tuotososuuteen sen paino on vähäisempi.

Lopuksi

Päivittäistavarakauppa ry:n tilastossa päivittäistavarakaupan verollinen myynti oli 15,9 miljard-

¹³ Kaksi kaupan ketjua hallitsee yli 80 prosenttia päivittäistavaramarkkinoista. Niiden bankinnasta ja logistiikasta vastaavat yritykset ilmoittavat toimialakseen muun tukkukaupan.

¹⁴ Arvio perustuu vähittäiskaupan määrävuosiselvityksen elintarvike- ja alkoholijuomalukuihin: $0,13 \cdot 10\,511 + 0,23 \cdot 2\,292 = 1\,894$ milj. €.

dia euroa vuonna 2012 (PTY 2014).¹⁵ Siitä elintarvikkeiden osuus on noin 80 prosenttia eli 12,7 miljardia euroa. Luku on pienempi kuin tukku- ja vähittäiskaupan määrävuosiselvityksestä saatava tieto 14,7 miljardin euroa vuonna 2012. Alkon myynti eli väkevät alkoholijuomat eivät ole mukana PTY:n luvuissa, mikä selittää osan erosta. Väkevien alkoholijuomien lisäämisen jälkeen PTY:n myynti on noin puoli miljardia pienempi kuin vähittäiskaupan määrävuosiselvitykseen perustuva luku. PTY:n luvusta tiedetään puuttuvan muun muassa kioskit.

Yksityisten kulutusmenojen tilastossa kotitalouksien elintarvikkeiden ja kaikkien juomien menot olivat 16,2 miljardia euroa vuonna 2012 (Tilastokeskus 2014c). Noin 1,5 miljardin euron eli yli 10 prosentin ero vähittäiskaupan määrävuosiselvityksestä johdettuun lukuun vaikuttaa suurelta.

Tarkastelu osoittaa, ettei elintarvikekaupan tuotoksen esittäminen ole yksinkertaista. Kokonaistason tilastot poikkeavat toisistaan. Päivittäistavarakaupan toimialalta laskettu vähittäiskaupan tuotoksen osuus liikevaihdosta, 27 prosenttia vuonna 2012, kuvanee melko hyvin elintarvikkeiden vähittäiskauppaa. Tämä ja tukkukaupan osuudella lisätty 28 prosenttia pikemminkin aliarvioivat kuin yliarvioivat kaupan tuotoksen osuuden elintarvikemyynnissä.

Päivittäistavarakaupassa kaupan tuotososuus on osoittanut tasaisuutta ja jopa hienoisista laskua vuodesta 2008. Muussa tukkukupassa kehitys on ollut tasainen ja hienoisesti laskeva. Elintarvikkeisiin erikoistuneen tukkukaupan kehitys on ollut epäyhtenäisempi, mutta myös siinä suunta on ollut laskeva viime vuosina. Ai-

¹⁵ Tiedot perustuvat Nielsenin päivittäistavarakaupan myymälärekisterin tietoihin.

neiston perusteella elintarvikekaupan osuus on ollut laskusuunnassa vuodesta 2008 alkaen. Toisaalta päivittäistavara- eli vähittäiskaupassa elintarvikekaupan osuus on edelleen selvästi yli tarkastelujakson alun tason.

Päivittäistavarakaupan alalta tulisi selvittää, mitkä ovat syyt alkuvuosien liikevaihto- ja tuotusmuutoksiin ja erityisesti vuoden 2008 nousuun. Samoin tuotoksen voimakas kasvu elintarvikkeisiin erikoistuneessa tukkukaupassa vuonna 2009 vaikuttaa poikkeavalta.

Kulujen näkökulmasta tuotos sisältää kaikki ne kustannukset, jotka kaupalle välitystehtävästä koituvat. Tuotos sisältää kaupan välituo- tehankinnoista kuten energiasta ja erilaisista palveluista aiheutuvia kuluja. Kulurakenteen tarkempi selvittäminen olisi seuraava mielenkiinnon kohde. Silloin voitaisiin selvittää kansantalouden tilinpidon termein myös elintarvikekaupan arvonlisäys eli työlle ja pääomalle tuleva korvaus. Tällöin saataisiin vastaus kysymykseen, miten elintarvikekaupan tuotos jakaantuu eri kulueriin (palkat, energia jne.) ja miten kustannusrakenne on muuttunut. □

Kirjallisuus

- Alko (2013), *Vuosikertomus ja yhteiskuntavastuura- portti 2012*, <http://www.alko.fi/PageFiles/11060/fi/Vuosikertomus%20ja%20yhteiskuntavastuu- raportti%202012.pdf> (viitattu 15.1.2015).
- Arovuori, K., Karikallio, H. ja Pyykkönen, P. (2011), *Voimasubteiden kehitys Suomen ruokamarkki- noilla*, PTT Raportteja 230. Pellervon taloustut- kimus, Helsinki.
- Kotilainen, M., Koski, H., Mankinen, R. ja Rantala, O. (2010), *Elintarvikkeiden binnanmuodostus ja markkinoiden toimivuus*, Keskustelunaiheita No. 1209, Elinkeinoelämän tutkimuslaitos.
- Kuosmanen, T., Niemi, J. & Sipiläinen, T. (2009), *Maataloustuen ja tuottavuuden vaikutukset elin- tarvikkeiden hintamarginaaleihin ja binnanmuo- dostukseen*, MTT Kasvu 3, Maa- ja elintarviketa- louden tutkimuskeskus, Jokioinen.
- PTY (2014), Päivittäistavarakauppa ry, [http://www. pty.fi/fileadmin/user_upload/tiedostot/Julkai- sut/Vuosijulkaisut/FI_2014_vuosijulkaisu.pdf](http://www.pty.fi/fileadmin/user_upload/tiedostot/Julkai- sut/Vuosijulkaisut/FI_2014_vuosijulkaisu.pdf) (viitattu 17.11.2014)
- Tilastokeskus (2010), *Suomen virallinen tilasto (SVT): Tukkukaupan määrävuoosiselvitys 2008*, Tilastokeskus, http://www.stat.fi/til/tkm/2008/ tkm_2008_2010-04-30_tie_001_fi.html (viitattu 28.9.2014)
- Tilastokeskus (2014a), *Suomen virallinen tilasto (SVT): Kaupan tilinpäätöstilasto*, Tilastokeskus, http://www.stat.fi/til/katipa/katipa_2014-08-13_ uut_001.html (viitattu 15.9.2014)
- Tilastokeskus (2014b), *Suomen virallinen tilasto (SVT): Vähittäiskaupan määrävuoosiselvitys 2012*, Tilastokeskus, http://www.stat.fi/til/vkm/2012/ vkm_2012_2014-04-30_tie_001_fi.html (viitattu 10.9.2014)
- Tilastokeskus (2014c), *Suomen virallinen tilasto (SVT): Kansantalouden tilinpito*, Tilastokeskus, <http://www.stat.fi/til/vtp/tau.html> (viitattu 12.9.2014).
- Valtiovarainministeriö (2011), *Hallituksen esitys Eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2012*, <http://budjetti.vm.fi/indox/sisalto.jsp?yea r=2012&lang=fi&maindoc=/2012/TAE/he/ he.xml&opennode=0:1> (viitattu 15.1.2015)